

TORSTEN ANDREASEN

TINGENES UNDTAGELSE- TILSTAND

GIORGIO AGAMBEN

Undtagelsestilstand

oversat af Ole Jorn

Århus, 2009 (Philosophia). 163 sider.

Agambens begreb om *undtagelsestilstanden* er lige så komplekst, som det er vigtigt. Det er derfor prisværdigt, at Philosophia med udgivelsen af *Undtagelsestilstand* nu bringer næring til diskussionen af et af de afgørende paradigmer for de vestlige demokratiers aktuelle tilstand.

Denne danske udgave rummer to gode tilføjelser: Et forord af professor i forfatningsret ved Københavns Universitet Henning Koch og et efterskrift af redaktør og ph.d.-stipendiat ved Århus Universitet Rasmus Ugilt. Sidstnævnte leverer en vejledende indføring, der med fordel kan læses både før og efter Agambens tekst.

Hennings Kochs forord tager på fin vis til genmæle over for Agambens epigrafi: "Hvorfor tier I jurister om det, der vedrører jer?" Skulle man være ude af stand til at se relevansen af Agambens analyser, giver Koch her et indblik i de forfatningsretlige problemer vedrørende den såkaldte "Tuneser-lov", der som bekendt oprindeligt skulle stramme kontrolforanstaltningerne for terrormistænkte udlændinge på tålt ophold, men hurtigt blev udvidet til at gælde

alle udlændinge på tålt ophold, mistanke eller ej.

Koch påpeger, hvordan disse kontrolforanstaltninger, der reelt udgør frihedsberøvelse, forsynder sig mod "et af den demokratiske retsstats principper: in dubio pro libertate. Enhver berettiget tvivl skal komme friheden til gode" (12). Ufriheden gøres til det retslige udgangspunkt, da der ikke kan henvises til en konkret vurdering af den enkelte sag og en i forhold hertil proportional indgriben. Statueringen af, at en given gruppering muligvis udgør en risiko for samfundet, erstatter den tidligere sandsynlighedsvurdering af det konkrete tilfælde farlighed, og rettens grundregler ophæves dermed til fordel for en generel anvendelse af den retsmæssige undtagelse.

Kritikken af tingenes forhåndenværende undtagelsestilstand gennemsyner tydeligt Agambens tekst, selvom behandlingen primært skrider frem via redegørelse for og analyse af undtagelsestilstandens teoretiske og historisk/genealogiske problematikker. Nutiden inddrages således primært i form af *USA Patriot Act* af 26. oktober 2001, der tillod forvaring af mistænkte udlændinge i op til syv dage, og Præsident Bush's *military order* af 13. november, som bemyndiger "ubegrænset tilbageholdelse" og derved neutraliserer individets juridiske status og etablerer den statusløse *detainee*. Det stadig aktuelle eksempel på undtagelsestilstanden – Guantanamos fortsatte eksistens – demonstrerer med al tydelighed nødvendigheden af det historiske og teoretiske arbejde, der udføres i denne bog.

Agambens analytiske arbejde præ-

senterer undtagelsestilstanden som tærskel eller “zone af forskelsløshed”: “Sandt at sige er undtagelsestilstanden hverken uden for eller inden for retsordenen, og problemet med dens definition vedrører netop en tærskel eller en zone af forskelsløshed, hvor ude og inde ikke udelukker hinanden, men ubestemmeliggør hinanden <’*indeterminano*’>” (p. 53).

Analysen af denne tærskel eller zone af “forskelsløshed” udgør et knudepunkt i Agambens tænkning. Hans bøger plejer at kredse om disse tærsklers skelsættende funktion: De tidligere sprogteoretiske bøger (f.eks. *Il linguaggio e la morte*) analyserer forholdet mellem stemme/sprog (*phoné/logos*); *Homo Sacer I: Il potere sovrano e la nuda vita* behandler skellet zoe/bios; den her behandlede *Homo Sacer II, I: Stato di eccezione* interesserer sig for ret/undtagelsestilstand, mens dens ‘anden del’ *Homo Sacer II, II: Il Regno e la Gloria* beskriver tærsklen mellem “gloria” og *oikonomia*, som den optræder i den tidlige kristne teologi.

Alle udspringer de af en indistinkt tærskels uophørlige inklusion/eksklusion: Sprogets udskillen, dvs. eksklusivitet og dermed inklusion af stemmen, udgør menneskets etiske ruin, idet muligheden for *ikke* at tale eksproprieres. *Homo Sacer*-figuren ekskluderes af både den juridiske og den religiøse sfære og inkluderes dermed i retten som blot nøgent liv. I undtagelsestilstanden sløres forholdet mellem situationens fakta, den retslige norm og dennes anvendelse, så loven reduceres til ren lov-kraft – et særegent udtryk, som indikerer, at kraften, der gør loven gyldig, opererer videre uden lov. Tilsvarende

bliver regeringspraksis, *oikonomia*, uadskillelig fra magtens “gloriøse” aspekt, der senest findes manifesteret i det nutidige skuespilsamfund.

Disse indistinkte tærskler udgør på heideggeriansk vis den yderste fare i tingenes undtagelsestilstand, der udkrystalliserer *Lejrens* paradigme – den indistinkte hybrid mellem ret og faktum. Men ligeledes på heideggeriansk (og holderlinsk) vis aner man et reddende element i misèren: “Dette er roden til vores ulykke, og er således også vores eneste håb” (“Tradizione dell’immemorabile” in *La potenza del pensiero*, 158).

Agamben betegner selv tærsklens operation – den inkluderende eksklusivitet – *ex-ceptio*, undtagelsen. *Ex-ceptio* er etymologisk beslægtet med *eksempel*, der i *La Comunità che viene* betegner en reddende værens-form, dvs. singulariteten, der ikke kan reduceres til nogen livs-form, men blot udgør sin egen væren-således, sin egen finden-sted – et væsen, der kan ikke reduceres til sine prædikater eller egenskaber.

Forbindelsen mellem faren og redningen i undtagelsestilstanden kommer ydermere til udtryk i Agambens brug af Walter Benjamins ottende tese om historien: “De undertrykte tradition belærer os om, at den ‘undtagelsestilstand,’ som vi lever i, er reglen. Vi må nå frem til et historiebegreb, som svarer til den. Da vil det fremstå for os som vores opgave at fremkalde den virkelige undtagelsestilstand; og derved vil vores stilling i kampen mod fascismen forbedres” (98).

Som nævnt ovenfor er undtagelsestilstanden en “ubestemmeliggørelse.”

Ligeledes er den eksemplariske singularitet en paradoksal individuering ved ubestemmeliggørelse (“un paradossale *individuarsi per indeterminazione*,” *La comunità che viene*, 47), dvs. en tilbliven, der ikke udvikler sig mod en prædetermineret form som middel til et givet mål, men er en forudsætningsløs tilbliven, der ikke lader sig reducere til en given livs-form.

Dermed ligger forskellen på undtagelsen og eksemplet – den dræbende og den livgivende ubestemmeliggørelse – i det operative. Det operative er ikke en hvilken som helst funktion, men den funktion, der sætter i værk (“opera”). Undtagelsens inkluderende/ekskluderende operation formuleres også som følger: “I vores kulturs spændingsfelt virker altså to modsatrettede kræfter: én, der indsætter og sætter, og én, der afbryder og nedlægger. Undtagelsestilstanden er deres højeste spændingspunkt [...]” (136). Undtagelsens operation skal således forstås i modsætning til begrebet om det uvirksomme (inoperosa), der uanset om man læser det i traditionen fra Kojève eller Blanchot og Nancy er en oversættelse af det franske *désœuvré*.

Undtagelsestilstanden er en under lovens suspension frit opererende *løv*-kraft, der står til rådighed for den suveræne handling, dvs. retsstatens retslige sammenbrud. Retsstaten er altid allerede intimt forbundet med undtagelsestilstanden, den er en retsfiktion, hvorfor Schmitts udsagn “regler lever i det hele taget kun i kraft af undtagelsen” af Benjamin omformuleres: “den ‘undtagelsestilstand,’ som vi lever i, er reglen.”

Det reddende modstykke til undta-

gelsens allestedsnærværende operationer er den inoperative eksemplariske singularitet – det værende, der kun er sin egen væren-således og derfor hverken udgør, skaber eller indgår i prædeterminerede størrelser (værker). I *Undtagelsestilstand* formulerer Agamben det således: “En dag vil menneskeheden lege med retten, ligesom børnene leger med ting, der ikke længere er i brug, ikke for at føre dem tilbage til deres kanoniske brug, men for endegyldigt at befri dem fra den” (side 105-106). I *Le Regno e la Gloria* taler han om at profanere den tomme trone, hvilket er en anden formulering af det følgende citat fra *Undtagelsestilstand*: “Det, der åbner en passage ind til retfærdigheden, er ikke rettens udslettelse, men dens deaktivering og uvirksomhed [*“inoperosità”*] – det vil sige en anden brug [*“uso”*] af retten. Netop det, som *løv*-kraften – der holder retten virksom [*“mantiene in opera il diritto”*] ud over dens formelle suspension – har til hensigt at hindre.” (p. 105).

Undtagelsestilstanden, der overalt er blevet reglen, holder retten virksom udover dens formelle suspension. Den ønskede *virkelige* undtagelsestilstand gør den uvirksom, inoperativ, med henblik på at åbne for en ny brug. Profanationen, legen og studiet er alle praksisser, der gør uvirksom og derved åbner op for ny brug. Denne nye brug er præcis, hvad Agamben kalder etik, og dermed politikens mulighedsbetingelse.

Ole Jorns oversættelse af Agambens *Undtagelsestilstand* er både dygtigt og grundigt udført. Han har valgt at lave en studieudgave, der oversætter, når Agamben har citeret på forskellige ori-

ginalsprog, og angiver originalen, når Agamben har valgt at oversætte. Endvidere tilføjes visse centrale og svært oversættelige begreber på italiensk i skarp parentes. Der lægges altså op til en kritisk læsning.

På trods af denne grundighed, der i oversætterens forord beskrives som "livrem og seler," findes der i bogens første del en underlig forvirring omkring oversættelsen af "decreti". På side 29 oversættes "*Decreti di urgenza*" med "regeringsbeslutninger med lovkraft." På side 31 bliver "*decreti aventi forza-dillegge*" naturligt nok til "dekreter med lovkraft." men på side 33 bliver de til "forordninger med lovkraft." Dette bør dog ikke kaste mørke skygger over et godt stykke oversættelsesarbejde, der fortjener adskillige oplag og tilhørende mulighed for at rette småfejlene til.

De sjoveste fejl er dem, der har dannet skole og således ikke (oprindeligt) er Ole Jorns værk. På side 61 står "e facto oritor ius," der skal betyde, at retten udspringer af fakta. Udover stavefejlen i "oritor," der bør være "oritur," er dette i overensstemmelse med den italienske original, hvilket bør undre, da det klassiske juridiske udtryk er "ex facto oritur ius." Det er selvfølgelig en petitesse af dimensioner, men det bliver sjovt, når man opdager, at både den danske, den engelske og den franske oversættelse har overtaget fejlen hos Agamben. Fejlen er dog ikke (oprindeligt) Agambens, da han citerer et værk af den italienske jurist Gaetano Arangio-Ruiz: *Istituzioni di diritto costituzionale italiano*, hvor udtrykket nemlig også optræder som "e facto oritur ius." Så kan pedanten spørge, om fejlen lever videre af respekt for forlægget eller af

et redaktionelt dovent øje? Af de konsulterede udgaver har kun den tyske oversættelse rettet Arangio-Ruiz' latin.

Et andet pudsig eksempel på fejlens skolegang findes i det franske citat på side 129, "l'idée de trasfert," hvilket igen er i overensstemmelse med den italienske original. Dog skrev Magdelain rent faktisk "l'idée de transfert," da det giver betydeligt mere mening på fransk. "Trasfert" er ikke en overraskende stavefejl for en italiener, for hvem n'erne ofte forsvinder, jf. ovenfor *Istituzioni* og *costituzionale* samt det italienske *trasferimento*. Her er den danske lejr dog alene i fejlens skole, da den franske oversættelse forståeligt nok har rettet, mens den engelske og den tyske oversættelse undgår problemet ved at oversætte til deres respektive modersmål.

Disse ortografiske kuriositeter er dog i allerhøjeste grad fremmede for Agambens projekt og tilsvarende ligegyldige for den debat, der bør følge netop denne *Undtagelsestilstands* generelle udbredelse. Bogen indtager en central position i Agambens sene forfatterskab og i nyere politisk filosofi generelt, hvorfor dens tilgængelighed på dansk bør mødes med interesse og kritisk anvendelse. Den udgør et knudepunkt i *Homo Sacer*-projektet, der afventer sin afslutning i seriens fjerde bind om livs-formen og brug ("*uso*"), der skal vise virkningsløshedens ("*inoperosità*") afgørende betydning for menneskelig og politisk praksis. Som sådan bør den give anledning til mange overvejelser, mens vi venter.

Torsten Andreasen er cand. mag.
i moderne kultur.

